

האם אפשר גם אחרת? האם כדאי גם אחרת? רשמי סיור באיטליה, גרמניה והולנד יוש – קב' אפיקים

לפני החליבה. מאידך, סככה גדולה מצריכה איסוף קבוצה משטח גדול יותר ואנחנו ממהרים!

הרחיצה יוצרת צורך לפתור בעיות בשני כיוונים. האחד, לקבל פרה נקיה ויבשה בהגיעה למכון ממש. השני – טיפול במים ובזבל הנישא בהם. במסגרת המשק כולו אין לנו עודף מים והחזרתם ל"מאגר המדינה" כשהם נושאים עמם זבל ברמה כזו או אחרת, איננה מטייבת את המצב. נקודת הבדיקה צריכה להיות, היכן כולנו נצא נשכרים כמה שיותר ולא האחד על חשבון האחר, משום שהתהליך יכול לחזור כבומרנג.

אם מחיר חומרי הרפד יהיה סביר גם בתוך מערכת של הצע וביקוש ותינתן "תמיכה" למיחזור המים והפחתת השימוש בהם היכן שאפשר אחרת, יתכן ביצוע נכון וטוב יותר. אינני תומך במבנים קטנים או ברפד עמוק, אבל בשילוב עם המגמה לתת מנות איכותיות יותר מבעבר גם לעגלות, כדאי לשקול יצירת תנאים לכדאיות כלכלית לשימוש ברפד שחלקו שימש עד כה מזון עבורן. כל זאת, אם אכן נקודת המשען שלי נכונה שהמים הינם מרכיב בעייתי יותר. מים שיתפנו משימוש ברפת יוכלו להיות מסופקים לגד"ש למיניהם.

ובאותו ההקשר, יצירת "יותר" זבל (פחות מרוכז כשלעצמו) מבקשת פתרון, אזורי לפחות, לפיזורו כך שלא יונח דוקא במקומות חיוניים מהבט אחר (חלחול למי תהום, למשל), אלא שימוש יותר נכון בו.

יחידת הייצור שלנו היא בעה"ח. אין זה משנה, אם זו פרה חולבת או עגל מתפטרם. יחידה זו דורשת לצורך ביצועיה מירב השלווה והקביעות שניתן לספק לה, מעבר למזון וכו'. לכן צריך לנסות ולהגיע לשילוב בין המבנים, מכון החליבה ונוהלי העבודה השונים לטובת בעה"ח ובהתאמה לנו.

"צרכנות" הינה תהליך של חינוך עצמי ומשמעו תהליך של "למידה". זה בעצם איסוף נתונים – מזונות מן השטח או ממרכז המזון והתיעצות בגורמים מקצועיים כעזר לתפירת ה"חליפה". התוצר המוגמר איננו "הפרשה" – מזונות שנשחטו ונוצלו מתכולותיהם בשינוי מצב צבירה אלא מוצר אחר, כמו החלב, שבא לבטא את התאמת סך החומר הנכנס למה שאנו רוצים שיהיה לנו בסוף. זהו עיכול ולא העתקה משום שאנו איננו מה שהווה האחר.

אנסה להעלות כמה נקודות שהתחדדו בדעתי כשאלות יותר מאשר כתשובות מוחלטות. איני מנסה, חו"ח, לקחת את הזכות להעלות הרעיונות כולם לעצמי, אלא את האחריות להצגתם כאן, לתהייה, לחשיבה ולדיון פתוח. אני מודה מראש לכל אלה, שהביאו דברים אלה אל פני השטח, אם גם מבלי כוונה תחילה. גיבוש הדברים הינו מעמדתי האישית. ולכן, אם יש טעות במשהו, היא שלי. בכל מקרה, גם תגובה לכך היא נקודת פתיחה.

מכאן הכדור בידי ואנסה להוליכו למשחק קבוצתי שונה.

ממשק

מחשבה וכסף רבים מושקעים על מנת לקבל פרה נקיה ויבשה במכון החליבה, היות וזה קו זינוק לחלב איכותי ובע"ח בריא. מבנים מדגמים שונים באים לענות על בעיות של צל ואיוורור, מיגון מקרינה ומגשם, הגנה על המזון ועוד. במבנים לא מעטים הגישה יוצאת מנקודת חסכון ברפד ובטיפול בו. בפועל יוצא לא פעם, שאנו מקימים פתרון שהוא חלקי (לדוגמה – קוראל שנותן כ-20 מ"ר לפרה ולא כ-50 מ"ר). נתוני השטח והעלויות והכי חשוב – נוהלי העבודה, מגבילים מאד את התוצר הסופי ולא מעט נדרשים לשטיפה יסודית של העטיניים

שמייצרים לפחות כמונו. ובכולם בעצם אחוז השומן היה סביב 3.7 ועד 4.3 (תלוי במדינה ובמדיניותה) ואחוז החלבון נע מ-3.25 ועד 3.5!!! וזו המגמה. מבחינתי עולה השאלה, האם במנות שונות משלנו, שהן סביב 50%-70% מ"ג, היחס בין השומן והחלבון נשאר בעינו ורק ישנה עליה מקבילה או שגם היחס משתנה, ואולי ישנה נקודת היפוך?!!! אני מעלה מספר נקודות למחשבה שהן שוות בחשיבותן וקשורות זו בזו ברמות שונות:

○ **תמחור המוצקים ולא הנוזלים.** מכסות חלב ניגר לפי הצורך בו ובמוצריו בשוק ולבטל את היותו נשא. אין צורך לקנוס על הנוזלים.

○ **יצירת עדיפות לשימוש במזונות שניתן לגדלם ולספקם בארץ.** נכון שגדה"ש בארץ אינם זהים לאלה שבאירופה – הזון, התלתן והאספסת שונים כאן ב"אופיים". עם זאת, אני חושב שעדיין ישנה כברת דרך לעשות גם בביתנו אנו (מבד טוב ניתן לתפור בגד רע ולהפך, במגבלות החומר). מגדלי המספוא צריכים לקבל תמורה נאותה לפי טיב הסחורה, כאשר הגברת השימוש במ"ג והמחיר יכסו גם את הפחיתה ביבול ליחידת שטח, אם תהיה. מרכיבים אלה עשויים להביא בחזרה להרחבה של שטחי המספוא, דבר שיכול להחזיר את הענף (גד"ש) לריווחיות וגם יעזור לשימור הקרקע, ובכלל.

ובאותו ההקשר, קבלת המזון הגס ברפת, כמוצר סופי (פלות, תחמיצים) מחייבת מערך כלים יעודיים. משום אופי הביצוע, עבודה זו מסורה לקבלנים. כיום רובם עובדים לפי הספק משום שבזמן קצר יש לטפל בשטחים רבים. לכן, כדאי לחשוב על גישה שהתשלום יהיה גם כאן למוצר המוגמר ע"פ טיבו. הרפתן כקונה מעוניין במוצר הסופי. מערכת היחסים בין המגדל לקוצר ומשנע תיבנה כך, שנקבל מ"ג מעולה ע"פ דרישתנו.

כאן קיימת אפשרות למהלכים גם בכיוון של גידול וקציר במנות קטנות לתקופה קצרה ברצף, ע"מ להקטין את לחץ הביצוע, ומאידך גם בכיוון שהקבלן יטפל בכיסוי הבור/אכסון כך, שהענין יהיה שלו לספק מזון טוב.

אני רוצה להתייחס ברצינות לעצמי ולמקצוע, ול"מקום העבודה" של בעה"ח עצמם. יש לדאוג שתנועת מבקרים ורכב תהיה מוגבלת כמה שאפשר במסגרת האילוצים של כל רפת ורפת. חו"ח מלסגור את המקום, אבל בהחלט רצוי שמבקרים ינועו ברגל, בעלי כלבים ישאירו אותם בצד מחשש להגברת פעילות שאיננה במקומה, ולאורחים מבחוץ – נדאג לספק מגפי פלסטיק חד-פעמיים. גם ברמה של רפתנים מהארץ, ועל אחת כמה וכמה לגבי מבקרים מחו"ל – זהו פן של הקטנת העברה אפשרית של גורמי מחלה ושינוי גישה מחשבתית. שום מפעל רציני לא מאפשר סיור חופשי בכל אגפיו ללא איזה שהן התניות והגבלות.

הזנה

מקובל לחשוב, שזה מרכיב ההוצאה הגבוה ביותר בענף וברור מדוע. אע"ז ואנסה לגעת בו לצורך חשיבה ודיון מרמת המשק הארצי ומטה. מכסת ייצור החלב נקבעת כתרגום לצריכת המוצקים שבחלב (שומן וחלבון) ומתוך ידיעת רמת תכולתם בחלב הניגר ברמה הארצית. אחוז השומן בחלב ניתן לשינוי במנעד גדול יותר, ובחלבון לומדים לטפל, אם כי זה כנראה מורכב יותר.

בארץ מיוצר חלב מימי יותר בהשוואה לחלב באירופה. נראה לפעמים (אני נזהר), שאנו מחפשים תנובה ולא תפוקה. לצורך ייצור שכזה יש המספקים לבעה"ח מזון גס רק "מעט" מעל המזער הדרוש לתפעולם כמעל-גירה.

משק המדינה מוציא מטבע זר בסכומים מכובדים לייבוא מזונות מרוכזים. מאידך, זורם הרבה כסף גם בשינוע וטיפול בחלב שהוא יחסית "דליל". לו העלינו את רמת המוצקים בחלב, על בסיס הצריכה שלהם, היינו יכולים לחסוך לא-מעט בכל הקשור להובלה, עיבוד וייצור של מוצרי החלב השונים. ישנה גם טענה, שאיכות השומן והחלבון עולה עם העליה בתכולתם, והיא נשמעת הגיונית מאד, בהבט של התנהגות תרכובות כימיות.

ראיתי באירופה משקים שמייצרים פחות ק"ג חלב לפרה מאשר אצלנו, אבל ראינו הרבה

"איכותי" מעל הרמה הארצית (בדירוג שייקבע) בתכולות שומן, חלבון, סת"ס וחידקים או חלב "כשר לפסח". ישנם מספר יתרונות לשיטה זו:

◀ פיתוח מוצרים חדשים. השוק יקבע מה נדרש ומה לא וכל יצרן יוכל לנצל יתרונות יחסיים במידה שיהיו לו.

◀ טיב המוצרים הניגרים והקשים יעלה.

◀ הצרכן ישלם מחיר אשר שווה לו עבור מה שהוא רוצה, וברור שהמחיר יושפע מעלויות הייצור עצמן.

◀ חלב כשר לפסח יאפשר חסכון ברמה הארצית של הכנת הרפתות, מרכזי המזון ומכוני התערובות והמחלבות. החלב כשלעצמו אינו יכול להיות לא כשר, היות וזהו מוצר של סינתזה בגוף הפרה, ולבעה"ח אין ולא כלום עם שמירת כשרות. אבל למקפידין שבמקפידין, השוק יספק סחורה למי שמוכן לשלם בעבורה, וזה יכול להיות כל השנה או לקראת החג.

כפי שמכוני התערובות התאימו עצמם לשוק ועברו לספק חליפות תערובות במקום מוצרים קבועים, כך גם כאן יש אפשרות להיערכות אוורית וארצית של מחלבות מתמחות ושינוע החלב הינו מרכיב בשיקולי הייצור לכל רפת ורפת. הרפתנים הינם צרכנים גם בשלב קבלת ההחלטה, מה ואיך לייצר ובסוף הם גם הצרכנים למוצרי החלב עצמם.

• **פוריות.** אגודות ההזרעה קובעות, דרך מערכות הניהול שלהן, מהי מגמת הטיפוח ואיך ניתן להתווכח, האם דרכן נכונה וזה תקין לגמרי. עם זאת, כרפתן, אין לי היום אפשרות לבצע מהלך משל עצמי. ראינו באירופה פרה "אחרת". זוהי תוצאה של כל מרכיבי הממשק, היחס וההזנה אבל גם של הטיפוח. אם לדעתי וע"פ בדיקה כלכלית שלי, כדאי לייבא זרמה מחו"ל – צריכה להיות דרך פתוחה לכך, במסגרת תקני הבריאות. השיקול אם לקחת עגלים שיוולדו להמשך הטיפוח הוא של האגודות – ואז עליהן לשלם מחיר הוגן. אינני עושה טובה לאף אחד. אני מניח שההיבט הכלכלי ימנע אפשרות של הצפה בזרמה מיובאת, רחמנא ליצלן, ולאגודות תהיה מעט תחרות בריאה.

◦ **שינוי הגישה אצלנו.** חלק מהעלאת הצריכה והשימוש במ"ג נובע מאופי הטיפול בו. לא מספיק שהוא יהיה טוב יותר, רצוי להביאו למצב פיזי "נח" יותר. פירושו של דבר, לקצץ יותר את החומר. יש לכך יתרונות נוספים, מעבר להגברת הצריכה והנעכלות כמו בהקלה בדחיסת החומר לצורך החמצה (המיועד לתחמיץ) ובחסכון בשעות מנוע וכ"ד.

כלכלה ו"כלליות"

בשוק החופשי כל אחד מנסה לנצל יתרון יחסי באשר הוא עוסק, או ליצור את אותו יתרון. תחרות במספר ערוצים קטן מזמנת מצבי משבר לחלשים (יחסית) שאח"כ יש צורך לחזור ולעזור להם. לדעתי, מתבקשת מחשבה על פתיחת עוד קווים לתחרות זו. אל דאגה, התחרות לא תפחת. מן התחרות הצרכן יצא נשכר בכך, שיגדל מגוון המוצרים לבחירה וכל אחד ירכוש את המתאים והטעים לו – ע"פ יכולתו. דוגמאות:

• **גזעי בקר דויתכלתי** (הולשטיין אדום-לבן וסימנטל). לסימנטל טבחה טובה משל הש/ל, והא/ל מקורב אליו גם הוא. לסימנטל תנובה פחותה בק"ג מאשר להולשטיין אך תכולת המוצקים בו גבוהה ומכובדת. אם תעלינה הדרישות לתכולת שומן וחלבון, זו יכולה וצריכה להיות החלטה של הרפתן לשלב בעדר גזע נוסף, מתוך שיקוליו הוא (תכולות בחלב המשווק ותפוקה בבשר). אין צורך להעביר זאת דרך "מכוני מחקר" כמדיניות. מכוני המחקר יכולים לעסוק בכך לפי החלטתם או מתוך ניצול מצב שיהיה בשטח. כאן ישנה אפשרות להגדלת ייצור הבשר העצמי והפחתת הצורך בייבוא בשר, שבחלקו הוא מערכת קשרים פוליטית לא עניינית. גם זו הפחתה בהוצאת מטבע זר ומתן יותר פרנסה לתושבים בארץ.

• **חלב יעודי.** בתעשיית הגבינות חלקן צורכות בעצם חלב בהגדרות מאד קשיחות של ייצור ושינוע. המאגר הכולל של חלב, "לא מתאים" דיו לגבינות אלה ולא מאפשר טיפול לכיוון זה. באותה המידה יש אפשרות לייצר חלב "ביולוגי" (הזנת הפרות על מזון גס ביולוגי בלבד) או חלב

לסיכום

העליתי לא מעט נקודות. אני מייצג את עצמי באחריות להבאתן, אני מקווה שתיווצר תנועה של חשיבה אחרת ונוספת. זה מהלך ארוך שדורש סבלנות וסדר. הרפתגנות היא מקצוע מורכב, המחייב איוון

בינינו כמנהלי עבודה, ל"פועלות ולפועלים" שלנו – בעה"ח. נדרשים אורך-רוח ושקט לצורך קיום התקשורת הזו. ההבדל בין "מקצועיות" ל"מקצוענות" הוא בהוצאה לפועל של הידע הנתון.

יתרון לגודל העדר

בחוברת מקיץ 1993 של הווארד'ז דיירימן פורסם סקר רווחיות משקי חלב מתמחים באזור מדינת ניו-יורק המצביע על יתרון לגודל העדר, בהתאם לאמות-המידה שנוקטו לצורך אבחנת ההבדלים. יתכן וגם לנו יש ענין בתוצאות הסקר הנ"ל ובאופן עריכתן. לא צריך להפריע שהערכים מתייחסים לשנת 1989, ממילא הם נקובים או במידות פיזיות או במטבע קשה, והעיקר הוא שהם משמעותיים בינם לבין עצמם ובאותה מסגרת כלכלית משקית. (מ.מ.)

לכל פרה – שוב בהשוואה למשקים "הנמוכים". בממד תזרים המזומנים ההבדלים בין שתי הקבוצות היו פחות משמעותיים. בקבוצת "הגבוהים" היו 170 פרות בממוצע לעדר ובקבוצת "הנמוכים" 70 פרות לעדר. מסקנת עורכי הניתוח הפיננסי היא, **שעדרים גדולים נוטים להיות יותר רווחיים ושעדרים רווחיים נוטים להיות גדולים.**

אולם, בעוד לגודל העדר חשיבות רבה לגבי ההבדלים ברווחיות ותפוקה, אין לגודל משמעות מיוחדת לגבי תזרים המזומנים. דבר זה רומז לכך, שלגודל העדר תפקיד יותר גדול בהישרדות המשק בטווח הארוך, בעוד הגודל אינו משמעותי במיוחד ביחס להישרדות בטווח הקצר. בטבלה שבהמשך ניתן להתרשם מן הערכים המספריים לגבי שתי קבוצות המשקים. מאחר שביחד הם מהווים 50% מסך 387 המשקים שבניתוח הפיננסי במדינת ניו-יורק, יש להניח שבסך הכל הם מייצגים תוצאות אמינות, מה גם שתנאי האקלים והסביבה היו דומים, פחות או יותר.

ניתוח הנתונים הפיננסיים של 387 משקי חלב מתמחים במדינת ניו-יורק, ארה"ב ב-1989 הראה, שיש יתרון לגודל. לצורך הערכת התוצאות שימשו חמש אמות-מידה פיננסיות, מהן ארבע לצורך מדידת הרווחיות ואחת למדידת תזרים המזומנים. ההבדלים בין קבוצת המשקים המצליחים ביותר לבין אלה המצליחים פחות נמצאו בעלי משמעות סטטיסטית. בהמשך לסקירה, קבוצת המצליחים ביותר כללה את 25% המשקים עם הרווחיות הגבוהה ביותר, בעוד קבוצת הנמוכים כללה את 25% המשקים שבתחתית דירוג הרווחיות.

על פי ארבע מדדי הרווחיות, "הגבוהים" היו באופן משמעותי גבוהים בגודל העדר, ביכול גידולי שדה ומספוא, במחיר נטו עבור חלבם ובכמות החלב לפרה שמכרו – הכל בהשוואה למשקים "הנמוכים". המשקים "הגבוהים" היו באופן משמעותי נמוכים יותר בהון המושקע לפרה, בהוצאות להזנה לייצור ליטר חלב, בקניית מ"מ לחלב, ובעלות העבודה והמיכון